

CZU 343.144.5:343.326

**SPECIFICUL ȘI UNELE PARTICULARITĂȚI DE ORDIN CRIMINALISTIC
ALE APLICĂRII TEHNICII POLIGRAF LA PREVENIREA ȘI CERCETAREA
INFRAȚIUNILOR DE TERORISM**

**THE SPECIFICITY AND SOME FORENSIC PECULIARITIES OF THE APPLICATION
OF THE POLYGRAPH TECHNIQUE TO THE PREVENTION AND INVESTIGATION
OF TERRORIST CRIMES**

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: criminalistic@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2474-5299

Andrei LUNGU,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
master în drept, master în psihologie,
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md
ORCID ID: 0000-0003-0214-828X

În acest articol ne propunem să facem o analiză și evaluare a unor aspecte legate de aplicarea poligrafului la cercetarea infracțiunilor de terorism.

Se va acorda atenție abilităților și competențelor profesionale ale examinatorului.

Vom stabili circumstanțele ce urmează a fi elucidate prin aplicarea poligrafului la cercetarea actelor de terorism.

Vom analiza profilul psiho-criminologic al persoanei care comite acte de terorism - element de importanță majoră la alcătuirea testelor pentru examinarea poligraf. Vom propune structura bateriei de teste, pe care o considerăm optimă pentru a fi aplicată la testarea faptului consumat, precum și la etapa prevenirii și combaterii terorismului.

Ne vom concentra asupra modului și metodologiei de efectuare a examinării poligraf și vom face recomandări pentru cercetările ulterioare în domeniul aplicării poligrafului.

Cuvinte-cheie: poligraf, detectarea minciunii, etape ale testării poligraf, aplicarea poligrafului la cercetarea actelor de terorism, combaterea terorismului.

In this article we propose to make an analysis and evaluation of some aspects related to the application of the polygraph to the investigation of terrorist crimes.

Attention will be paid to the professional skills and competences of the examiner.

We will establish the circumstances to be elucidated by applying the polygraph to the investigation of acts of terrorism.

We will analyze the psycho-criminological profile of the person who commits acts of terrorism - an element of major importance when composing the tests for the polygraph examination. We will propose the structure of the battery of tests, which we consider optimal to be applied to the testing of the fact consumed, as well as to the stage of preventing and combating terrorism.

We will focus on the manner and methodology of conducting the polygraph examination and make recommendations for further research in the field of polygraph application.

Keywords: *polygraph, lie detection, stages of polygraph testing, application of the polygraph to the investigation of acts of terrorism, combating terrorism.*

Introducere. Ultimele două decenii ne demonstrează faptul că fenomenele ce reprezintă extremismul și terorismul global au devenit o nouă amenințare reală pentru securitatea mondială.

Aceste amenințări sunt folosite pentru destabilizarea situației și a echilibrului la nivel global, contribuie la schimbări de orientare politică și ideologică, fiind adesea folosite ca instrument de amestec în treburile interne ale statelor.

Tactica și strategia extremiștilor și activitatea teroristă, nivelul organizării acesteia este în creștere, se creează formațiuni mari cu o infrastructură dezvoltată și relații internaționale, axate pe stăpânirea mijloacelor de distrugere în masă.

Persoanele asociate cu terorismul au canale stabile de finanțare, capacitatea de a desfășura campanii de propagandă eficiente, inclusiv prin utilizarea rețelelor sociale și a tehnologiilor informației și comunicațiilor și au dezvoltat structuri pentru recrutarea și formarea militanților.

În rezolvarea problemelor de contracarare și prevenire a actelor teroriste, în prezent sunt utilizate pe scară largă metode și tehnologii speciale pentru obținerea informației despre sursele și natura amenințărilor teroriste. În aceste scopuri, detectarea instrumentală a comportamentului simulat cu aplicarea poligrafului este extrem de eficientă.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o examinare a doctrinei privind metodologia efectuării testării cu aplicarea poligrafului la cercetarea actelor de terorism, precum și o analiză a elementelor care compun specificul personalității teroristului.

Metode și materiale aplicate. În scopul realizării acestei cercetări, autorii valorifică metode de cercetare specifice teoriei și doctrinei juridice, dintre care metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, descrierea, deducția, metoda istorică. Materialele utilizate

în vederea realizării studiului le constituie publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația relevantă. De asemenea, baza științifică a cercetării o constituie diverse studii cuprinse în culegeri de materiale ale conferințelor, articole științifice, comentarii aplicative etc.

Rezultate obținute și discuții. Terorismul este un tip de activitate criminală care se dezvoltă rapid în ultima perioadă și are o arie de extindere internațională. Instrumentarul, cu un fundament științific solid, folosit la detecția comportamentului simulat, cunoscut ca poligraf, trebuie utilizat la toate etapele de desfășurare a acestui fenomen.

Unul dintre principalele avantaje ale utilizării poligrafului în cercetarea actelor de terorism este faptul că acesta poate ajuta la obținerea informațiilor cu privire la planurile de atac ale organizațiilor teroriste. În plus, poligraful poate fi utilizat pentru a determina gradul de implicare a unui suspect într-un act terorist sau într-o organizație teroristă.

Printre pionerii aplicării instrumentarului pentru a detecta minciuna este fondatorul Școlii Italiene Pozitiviste de Criminologie, Cesare Lombroso. În 1881, folosind un „hidrosfimograf”, Lombroso a înregistrat modificări ale tensiunii arteriale și ulterior a efectuat o analiză profundă a rezultatelor. Mai târziu, în cartea sa din 1895 intitulată „Om criminal” [1], Cesare Lombroso descrie o experiență rezultativă a utilizării hidrosfimografului în timpul verificării inculpatului în cazul unui jaf.

În 1908 James MacKenzie și-a denumit aparatul „The Ink Poligraph” (Poligraf cu înscriptor de cerneală), iar în 1922 J.A.Larson îl perfecționează și astfel apare cardio-pneumopsihograf, reprezentând prima generație a poligrafului modern. O îmbunătățire importantă o realizează în 1945 John Reid, care stabilește legătura dintre activitatea musculară neobservată și tensiunea arterială.

Inițial, acesta a fost utilizat în investigațiile privind infracțiunile sexuale și violența domes-

tică. În anii 1930, poligraful a început să fie utilizat în investigațiile criminale.

Cum funcționează poligraful ?

Poligraful este un dispozitiv care măsoară reacțiile fiziologice ale unei persoane în timp ce aceasta răspunde la întrebări. Unii specialiști consideră că poligraful este un instrumentar medical. Acesta măsoară schimbările ritmului cardiac și a frecvenței respirației, presiuni arteriale și nivelului transpirație la nivelul dermului.

Ultimele generații ale instrumentarului sunt foarte precise și se definesc ca sisteme computerizate de tip poligraf. Cele mai răspândite sunt sistemele de tip poligraf de la compania Lafayette (SUA). În dotarea poliției, CNA, precum și a SIS din Republica Moldova, la ora actuală sunt modelele Lafayette LX 6. Acuratețea acestor sisteme se apropie de 98% și sunt comparabile cu acuratețea expertizelor criminalistice.

Persoanei testate i se propune un set de întrebări construite după anumite reguli, la care trebuie să răspundă prin *da* sau *nu*. Aceste întrebări se consideră a fi stimuli auditivi, care vor da naștere unor reacții fiziologice, ce nu pot fi controlate prin voință și pe care poligraful le va amplifica și înregistra. Reacțiile fiziologice ale persoanei vor căpăta forma unor grafice, numite diagrame. Urmare a unei analize și examinări a acestor diagrame, specialistul poligraf vă putea formula o concluzie.

Structura testării

Structura testării cu aplicarea poligrafului este reprezentată de 3 etape: etapa pre-test, testarea propriu-zisă, etapa post test. Metodologia efectuării examinărilor poligraf prevede aceste 3 etape clasice, dar este și o etapă de cunoaștere a persoanei ce urmează a fi testată, a detaliilor și circumstanțelor ce urmează a fi lămurite - etapă la care specialistul poligraf stabilește structura și construcția seturilor de întrebări.

În cazul aplicării poligrafului la cercetarea actelor de terorism, trebuie avut în vedere profilul psihologic al infractorului, acțiunile sau inacțiunile infracționale, circumstanțele comiterii actului terorist, modul de operare, mijloacele folosite la comiterea actelor de terorism etc.

Specificul aplicării poligrafului la cercetarea terorismului constă în faptul că organul de aplicare a legii are posibilitatea să obțină

informații utile înainte de a fi fapta consumată și prin acesta reușind să salveze multe vieți omenești.

Situații în care examinările prin aplicarea poligrafului ar fi cele mai eficiente:

– Căile clasice polițienești nu au dat rezultate sau nu există alte posibilități de acumulare a informației;

– Obținerea informațiilor este posibilă prin metode și mijloace tradiționale polițienești, dar aceasta este asociată cu costuri materiale exagerate sau implică o perioadă de timp mare, sau implicarea unor forțe semnificative;

– Este necesară obținerea operativă a informației (în termen de 1-2 zile), iar metodele și mijloacele tradiționale nu pot asigura performanța respectivă.

În cazul când poligrafologul își construiește corect și profesionist etapa pre-test, acesta va obține informații valoroase încă înaintea testării propriu-zise.

Considerăm că la această etapă este important să efectuăm o analiză comportamentală a persoanei ce urmează a fi testată. **Ne referim** și la intențiile de eludare a testării.

Practica internațională arată că la etapa pretest, 20-25% din infractori sunt dispuși să recunoască vina.

Personalitatea, comportamentul, mediul în care socializează, ideologia, motivația, aspecte legate de religie, precum și semne social-demografice sunt elemente ce trebuie luate în calcul atunci când cercetăm actele de terorism.

Considerăm că etapa posttest este pe nedrept neglijată de mulți examinatori poligraf, inclusiv de poligrafologii din Republica Moldova. La etapa posttest se pot obține declarații de recunoaștere a vinovăției – un „prim pas” în a valorifica informația reflectată în poligrama testării și, respectiv, pe calea inversiunii informației de natură psiho-fiziologică în informații de natură juridică.

Practica internațională arată că la etapa post test în jur de 30 % din infractori sunt dispuși să recunoască vina, excepție fiind Japonia, unde această rată este de 85%.

Practica aplicării poligrafului cunoaște două tipuri de teste: CQT și CIT.

Cea mai utilizată metodă pentru deter-

minarea comportamentului simulat este „Testul întrebării de control” (Control Question Test - CQT), dezvoltată de John E. Reid în anul 1947. Această metodă este aplicată în cadrul activității speciale de investigații.

Metoda CIT - testul ce prezumă vinovăția, (Concealed Information Test) ne permite să constatăm nivelul de cunoaștere a unor informații specifice, circumstanțe, referitoare la actele de terorism.

Practica internațională a aplicării poliografului arată, că foarte des se aplică metoda de testare CQT, după care este aplicată metoda CIT. Aceste două metode se completează una pe alta și anume: metoda CQT ne permite să restrângem cercul de bănuți, iar metoda CIT ne permite să stabilim dacă persoana are cunoștințe despre detaliile comiterii actului infracțional.

Constatăm totuși un element care nu este examinat și analizat în detaliu de mulți examinatori poligraf. Ne referim la stabilirea motivației actului terorist prin prisma făptuitorului.

În opinia unor cercetători criminologi, „Cercetarea semnelor social-demografice ale teroriștilor arată că actele teroriste sunt săvârșite în special de către bărbați. Însă femeile, de asemenea, participă la activitatea teroristă. Femeia, fiind după natura sa mai predispusă decât bărbatul la o percepere rațională a realității, fiind în esență mai emotivă și mai predispusă la fanatism, resimte necesitatea de a avea un ideal oarecare, pentru care s-ar putea de luptat până la sfârșit” [2].

Având în vedere cele expuse mai sus, **considerăm că** una din erorile comise de specialiștii poligraf este de a formula întrebări directe cu privire la actele ilegale/infracționale comise, or, percepția teroristului este că el comite o faptă bună/nobilă și gradul de vinovăție nu este prezent.

Acțiunea teroristă, cel mai des, îl face pe făptuitor să se simtă integrat, îi acorda prezumția de utilitate socială și religioasă, considerându-se o părțică importantă a unui întreg, iar recrutarea pentru a deveni martir îi rezervă dominația fata de ceilalți, deoarece sacrificiul vieții este o onoare dedicată religiei și convin-

gerilor sale.

Recomandăm să fie formulate întrebările sub aspectul acțiunii/inacțiunii, fără a califica în setul de întrebări fapta prin prisma prevederilor legale.

Clasificarea teroriștilor în baza unor teorii reprezintă o sarcină destul de complexă, ținând cont de diversitatea cauzelor social-psihologice și a formelor de manifestare a fenomenului terorismului, care depind de tradițiile culturale și naționale ale statelor, structura socială și mulți alți factori [3, p. 4].

Doctrina și dogmele religioase islamice, interpretare într-un anume fel, încurajează participarea oamenilor la „Jihadul Sfânt” și, în acest mod, toți participanții devin „eroi ai neamului”, grupându-se în subdiviziuni teroriste.

Analizând aspecte de ordin tehnic, investigarea actelor de terorism cu aplicarea poliografului nu necesită cunoștințe speciale - testarea se derulează în condiții similare ca și în cazul altor infracțiuni.

Problema de bază care trebuie rezolvată este identificarea persoanelor ce au apartenență la actul de terorism. Acestea din urmă pot avea diferite calități, funcții, roluri în comiterea infracțiunilor.

Dacă actul terorist a fost realizat prin explozie, recomandăm, spre exemplu, să se atragă atenție la următoarele circumstanțe, care ulterior se vor regăsi în bateria de întrebări:

- Tipul explozibilului folosit;
- Focosul;
- Locul plasării explozibilului și căile de acces la el;
- Ambalajul în care se afla explozibilul;
- Puterea explozibilului;
- Modul și procedura de declanșare etc.

Vom analiza un caz real din practica aplicării poliografului la cercetarea actelor teroriste.

Într-un oraș X a avut loc o explozie puternică, care s-a soldat cu morți și răniți. Urmare a efectuării investigațiilor primare, a fost constat faptul că explozia a avut loc la ora 10, într-o piață agroalimentară. După efectuarea cercetării la fața locului a fost stabilit locul unde a fost plasat explozibilul - WC-ul pentru femei din piață. Puterea exploziei a fost stabilită ca fiind echivalentul a 400 gr de trotil. Explozibilul

era camuflat sub forma unui dicționar englezo-arab. Declanșatorul era mecanic și era pus în funcțiune de un ceas de buzunar.

După efectuarea măsurilor speciale de investigație, a fost identificat cercul de suspecți, compus din 4 femei de origine caucaziană.

Testul 1

Vă numiți?

Ana

Victoria

Natalia

Maria (întrebarea relevantă)

Valentina

Ecaterina

Testul 2

Explozia a avut loc la ora?

2 noaptea

6 dimineața

10 ziua (întrebare relevantă)

14 după amiază

7 seara

Testul 3

Unde a avut loc explozia?

La intrare în piață

La raionul de carne

În WC-ul pentru femei din piață (întrebare relevantă)

În zona de cântărire

La raionul de lactate

La raionul de legume

Analizând poligrama, au fost scoase concluzii certe, precum că una din persoanele supuse testării a avut reacții fiziologice puternice la întrebările relevante, fapt care a permis să afirmăm că această persoană are cunoștințe despre circumstanțele comiterii actului terorist, supus cercetării.

Surse bibliografice:

1. Lombroso, C., L'Homme Criminel, Ed. 2. Felix Alcan, Éditeur, 1895
2. LARII, Iurie; RUSU, Oleg. Particularitățile social-psihologice ale personalității infractorului terorist. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale cu gene-

În această situație s-a procedat la alcătuirea seturilor de întrebări. Pentru a fixa fonul emoțional al persoanei, poligrafologul a folosit testul cu numele, la care răspunsul obligatoriu trebuia să fie *NU*.

Testul 4

Cum a fost ambalat explozivul?

În ziar

În pungă din plastic

În geantă

În cutie de încălțăminte

Camuflat în carte (Întrebare relevantă)

În prosop

În cutie de bomboane

Testul 5

În ce dicționar a fost camuflat explozibilul ?

Ruso-maghiar

Spaniolo-rus

Englezo-arab

Turco-francez

Explicativ

Testul 6

Cum a fost declanșat dispozitivul explozibil?

La distanță

Manual

Prin transmisie radio

Mecanic (întrebare relevantă)

Cu laser

Generalizând, conchidem că neglijarea posibilităților tehnice ale poligrafului și neaplicarea acestuia la cercetarea actelor de terorism și alte tipuri de infracțiuni reprezintă o respingere a unei metode cu puternic fundament științific în obținerea informațiilor ascunse.

- ricul: „Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan” din 16 martie 2017. Chișinău, 2017, p. 20-28. ISBN 978-9975-121-38-5
3. Оксюк Т. Совершенствование уголовно-процессуальных мер борьбы с терроризмом. În: Законность, 2008, № 12, с. 3-9